

Dumondas e respostas (FAQ)

1) Pertge dovri l'iniziativa da giustizia?

In dals pli impurtants princips fundamentals da la democrazia è la separaziun da las pussanzas statalas en legislativa (parlament), executiva (regenza ed administraziun) e giudicativa (giustia resp. giurisdicziun). Questa separaziun duai evitar ch'ina da las pussanzas statalas daventia surpussanta e pericliteschia la justia e la libertad da las burgaisas e dals burgais. Las derschadras ed ils derschaders dal Tribunal federal vegnan elegids oz da l'Assamblea federala che resguarda facultativamain il proporz da las partidas. Facticamain po vegnir tschernida oz sco derschadra federala u sco derschader federal mo ina persuna che fa part d'ina partida represchentada en il parlament. L'iniziativa da justia vul eliminar questa dependenza objectivamain nunnecessaria e sut l'aspect da la separaziun da las pussanzas era nungiavischada da las derschadras federalas e dals derschaders federalas e propona perquai ina nova procedura d'elecziun.

2) Pertge na duessi betg esser bun, sche tut las derschadras federalas ed ils derschaders federalas èn commembers d'ina partida?

L'entretschament da relaziuns e da dependenza necessari per daventar derschadra federala u derschader federal exista era suenter l'elecziun en il Tribunal federal e pericliteschia l'indipendenza.

Ultra da quai ristgan las derschadras federalas ed ils derschaders federalas «malempernaivels» da betg pli vegnir reelegids da l'Assamblea federala en il rom da las elecziuns confermativas regularas. L'indipendenza giudiziala restrenschiada tras questa smanatscha permanenta po influenzer a moda negativa la qualitat da las sentenzias. Plinavant pajan las derschadras federalas ed ils derschaders federalas a lur partidas in'uschenumnada taxa da mandat per l'uffizi, quai che rinforza supplementarmain la dependenza reciproca.

3) Vul l'iniziativa da justia scumandar opiniuns politicas a las derschadras federalas ed als derschaders federalas?

Na, quai na vul ella en naging cas. Las derschadras federalas ed ils derschaders federalas èn burgais dal stadi cun dretgs politics ed ina libertad d'opiniun politica sco tut ils auters burgais era. Ma els na duain betg avair d'engraziar lur uffizi ad ina partida ed era betg vegnir regurdads permanentamain a questa dependenza cun taxas da mandat ed ina reelecziun periodica. Plinavant fan part mo stgars 10% da la populaziun cun dretg da votar d'ina partida. Ultra da quai na dastgan opiniuns politicas e l'appartegnientscha ad ina partida politica betg esser premissas da qualificaziun per l'uffizi d'ina derschadra federala u d'in derschader federal, e naging na dastga vegnir exclus da quest uffizi, perquai ch'el u ella n'ademplescha betg quellus.

4) Tge propona l'iniziativa da justia concretamain?

L'iniziativa da justia metta novas basas per

- la nominaziun da las derschadras federalas e dals derschaders federalas (art. 188a Cst.)
- la durada d'uffizi da las derschadras federalas e dals derschaders federalas (art. 145 al. 1 frasa 2 Cst.)
- la revocaziun da derschadras federalas e derschaders federalas (art. 145 al. 2 Cst.)

L'element central da l'iniziativa è la nominaziun da las derschadras federalas e dals derschaders federalas cun la procedura da trair la sort.

5) Tge consequenzas ha l'approvaziun da l'iniziativa da giustia?

Per bunas giuristas independentas e buns giurists independents crescha la schanza da vegnir elegì sco derschadra federala u derschader federal. Uschia pon sa metter a disposiziun per l'uffizi sco derschadra federala u derschader federal persunas qualificadas che tegnevan fin ussa distanza da la politica da partidas.

Las sentenzias dal Tribunal federal daventan pli independentas, perquai che l'admissiun a la procedura da trair la sort sa basa sulettamain sin la qualificaziun persunala e giuridica e na dependa betg da l'orientaziun e da l'entretschament politic da las candidatas e dals candidats. Er il fatg che las derschadras federalas ed ils derschaders federal na ston betg resguardar ils interess da l'administraziun e da la politica per trair ina sentenza vegn ad esser avantagius per la qualitad da las sentenzias e da las motivaziuns. Igl è era da quintar che l'iniziativa, che concerna il Tribunal federal, haja consequenzas positivs per las preistanzas chantunalas.

6) Pertge prevesa l'iniziativa da nominar las derschadras federalas ed ils derschaders federal cun la procedura da trair la sort?

Perquai che quai è la suletta via per garantir l'egualitad da las schanzas. I na vegn betg resguardà, sch'ina persuna che candidescha per in uffizi sco derschadra federala u derschader federal è commembra d'ina partida u betg. Cun publicgar las plazzas da derschader vacantas cun il profil professiunal, linguistic e persunal pretendì – quai vegn controllà d'ina cumissiun d'experts nominada dal Cussegl federal – èsi garantì che mo la qualificaziun persunala da las candidatas e dals candidats è decisiva e betg il cudesch da partida.

7) Tge è democratic en ina procedura da trair la sort?

La procedura da trair la sort vegniva gia pratigada dals Grecs en la Polis antica, oravant tut ad Athen. L'applicaziun da la sort dueva gidar ad evitar la corrupziun e l'influenza anticipada dal gremi da giudicament. Era Montesquieu, «l'inventader» da la separaziun da las pussanzas, ha scrit che la procedura d'elecziun cun trair la sort è en la natira da la democrazia.

Cun eleger las derschadras ed ils derschaders cun trair la sort na po la procedura d'elecziun vegnir influenzada en nagina moda da partidas, administraziuns, organisaziuns da lobi, etc. Tras quai è la procedura da trair la sort davent da l'entschatta averta, gista, neutrala e transparenta e porscha uschia a tut las candidatas ed ils candidats qualificads las medemas schanzas democraticas.

8) Po ussa mintgina e mintgin daventar derschadra federala u derschader federal?

Na. L'iniziativa pretenda ch'ina cumissiun d'experts fetschia ina preselecziun tenor criteris objectivs da la qualificaziun professiunala e persunala. Il legislatur vegn a stuair determinar concretamain quests criteris. I vegn surtut ad esser necessaria ina furmaziun giuridica complessiva ed experientscha professiunala da plirs onns sco er ina conduita irreproschiabla e confidenza per ch'ina persuna possa in summa participar a la procedura da trair la sort.

9) Tgenins èn ils elements centrals da la procedura da trair la sort che l'iniziativa pretenda?

Per garantir la qualitad da la giurisdicziun basegni ina procedura d'admissiun che examinescha cun agid d'ina cumissiun d'experts, sch'ina candidatas ed ils candidats èn adattads per l'uffizi sco derschadra federala u derschader federal. Questa cumissiun d'experts examinescha l'admissiun a la procedura da trair la sort e tira la sort tenor il princip da la casualitad.

La procedura d'admissiun è damai l'emprima fasa da la procedura e la procedura da trair la sort la segunda.

Il Cussegl federal elegia la cumissiun d'experts independenta. Ella pudess per exempel sa cumponer da giuristas e giurists versads ed independents da l'instrucziun (professuressas e professurs), da la giurisdicziun (derschadras e derschaders) e da la pratica (advocatas ed advocats).

10) È quai insumma realisabel en la pratica? Co pudess ina tala procedura da trair la sort vesair ora?

Da princip èsi l'incumbensa dal parlament, dal Cussegl federal e dal Tribunal federal da concepir concretamain la procedura da trair la sort sin fundament dal nov artigel costituziunal. Ins vegn er a pudair sa basar sin proceduras ch'èn sa cumprovadas fin ussa. La skizza sutvart mussa co ch'ils iniziants s'imagineschan la procedura.

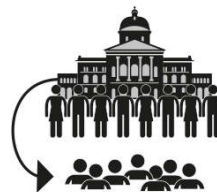
PROCEDURA DA TRAIR LA SORT QUALIFITGADA

Ponderaziuns davart in process da realisaziun pussaivel

Da princip èsi l'incumbensa dal parlament, dal Cussegl federal e dal Tribunal federal da concepir concretamain la procedura da trair la sort sin fundament dal nov artigel costituziunal. Ins vegn er a pudair sa basar sin proceduras ch'èn sa cumprovadas fin ussa. La skizza sutvart mussa co ch'ils iniziants s'imagineschan la procedura.

1. NOMINAR INA CUMISSIUN D'EXPERTS (CREAR LAS BASAS)

Il Cussegl federal elegia in gremi d'experts independent. La durada d'uffizi è limitada (exempel: mintga quatter onns vegn remplazzà in terz dals 12 commembers, uschia che mintga commember resta max. 12 onns en uffizi). Quai garantescha che la cumissiun d'experts na po crear nagina posiziun da pussanza.

2. FIXAR LAS CUNDIZIUNS DA BASA (PLANISAZIUN GENERALA E BUDGET)

En il rom da la determinaziun dal budget decida il parlament en cunvegna cun il Cussegl federal ed il presidi dal Tribunal federal quantas posiziuns da derschader federal che ston e pon vegnir occupadas en minimum ed en maximum (dimensiun). Il parlament determinescha il dumber minimal e maximal da plazzas da derschader federal, sco er il dumber minimal da plazzas da derschader pro regiun linguistica.

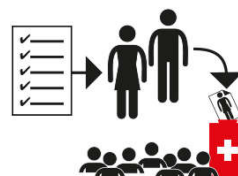
3. DETERMINAR IL BASEGN DA PERSONAL (PLANISAZIUN DETAGLIADA)

Il Tribunal federal planisescha ses basegn da personal concret a media vista en il rom dal budget. A basa da quel planisescha el ensemen cun la cumissiun d'experts las publicaziuns necessarias da las plazzas da derschader federal.

4. PROCEDURA D'ELECZIUN

Las plazzas da derschader federal vegnan publicgadas. La cumissiun d'experts examineschan las candidaturas inoltradas. Las persunas che adempleschan ils criteris da qualificaziun personals, professionals e linguisticas pon prender part a la procedura da trair la sort.

5. PROCEDURA DA TRAIR LA SORT

Per mintga plazza da derschader vacanta ha lieu ina procedura da trair la sort publica. En la chascha vegnan mintgamai ils nums da tut las candidatas ed ils candidats che adempleschan ils criteris da qualificaziun personals, professionals e linguisticas.

Il dumber da derschadras federalas e derschaders federal ch'èn d'eleger sco era las basas da calculaziun per l'attribuziun linguistica ed ils resultats da la procedura da trair la sort èn publics.

11) Pertge pretenda il text da l'iniziativa ina represchentaziun commensurada da las linguas naziunalas?

Igl è da garantir che mintga burgaisa e mintga burgais po contactar il Tribunal federal en sia lingua uffiziala. Barrieras linguisticas na dastgan betg impedir l'access al tribunal suprem. Questa evidenza n'è betg francada en la Constituziun federala vertenta. Ina procedura da trair la sort qualifitgada correspundentamain garantescha ch'i na dat nagin dischequilibrer tranter las regiuns linguisticas.

12) Pertge duain las derschadras federalas ed ils derschaders federali restar en uffizi fin a la pensiun?

Igl è raschunaivel che las derschadras federalas ed ils derschaders federali vegnan pensiunads pir insaquants onns suenter la vegliadetgna da pensiun regulara. Uschia èsi garanti che l'auta qualificaziun e la gronda experientscha pon vegnir tratgas a niz uschè bain sco pussaivel. Pervia dal princip da casualità èsi numnadamain pussaivel ch'ina personalitad qualifitgada vegn elegida sco derschadra federala u derschader federal pir suenter pliras participaziuns a la procedura da trair la sort. La nominaziun fin a la pensiun garantescha a las derschadras federalas ed als derschaders federali in'auta independenza. Els na ston betg far quitads da betg vegnir reelegids, mo perquai ch'els tiran eventualmain ina sentenza malempernaivla per circuls pussants. Els pon pronunziar sentenzias senza stuair temair consequenzas negativas per lur existenza economica.

13) Po vegnir revocà ina derschadra federala u in derschader federal?

Gea, il text da l'iniziativa prevesa per cas speziels ina pussaivladad da revocaziun, per exempel en cas che derschadras federalas e derschaders federali maldovran lur uffizi u sch'els n'èn betg pli capabels d'exercitar quel (p.ex. per motivs da sanadad). L'Assamblea federala po damai revocar ina derschadra u in derschader dal Tribunal federal sin proposta dal Cussegl federal e cun ina maioritad da las vuschs da las votantas e dals votants.

14) Tge capita cun las derschadras federalas ed ils derschaders federali actuals, sche l'iniziativa vegn approvada?

Cunquai ch'i fiss engrevgiant per las derschadras ordinarias ed ils derschaders ordinari, sch'els perdessan tras l'approvaziun da l'iniziativa lur uffizi avant la pensiun, prevesa l'iniziativa da justia en sia disposiziun transitorica che las derschadras federalas ordinarias ed ils derschaders federali ordinari en uffizi pon, suenter che l'iniziativa è entrada en vigur, restar en uffizi enfin la fin da l'onn ch'els cumpleneschan il 68avel onn da vegliadetgna. La limita da vegliadetgna da 68 onns correspunda a la reglamentaziun vertenta en la Lescha davart il Tribunal federal.